

Березень 2023. Постаті

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник

**120 років від дня народження
Наталі Забіли (1903-1985), української дитячої письменниці,
педагогині**

Наталія Забіла народилася 5 березня 1903 у Петербурзі в родині з великими мистецькими традиціями. Серед її предків – поет-романтик Віктор Забіла та відомий академік-скульптор Парамон Забіла (дід письменниці). Тому Наталя змалку цікавилася літературою. У 1917 майбутня письменниця разом із сім'єю переїхала в Україну, до селища Люботин, що на Харківщині.

У 1924, ще студенткою Харківського інституту народної освіти, Наталя Забіла почала друкуватися. Вона згадувала про перший опублікований вірш: «дуже наївний і недосконалий, але це вирішило мою долю, мій дальший життєвий шлях». Невдовзі вірші стали з'являтися на сторінках багатьох українських газет і журналів. А згодом

вийшли друком і перші книжки.

«Для дітей треба писати так само добре, як і для дорослих, тільки трохи краще», – говорила письменниця. Її перу належить близько 200 творів для дітей – вірші, казки, оповідання, повісті, п'єси, драматичні поеми: «Ясочина книжка» (1934), «Під ясным сонцем» (1949), «Веселим малюкам» (1959), «У широкий світ» (1960), «Стояла собі хатка» (1974) та ін. Письменниця у своїх творах вводить маленьких читачів у чарівний і таємничий світ, де поруч казка і реальність, люди й тварини, дорослі та діти.

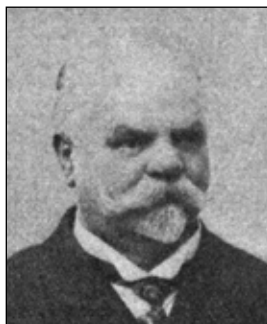
Крім того, Наталя Забіла була редакторкою дитячого журналу «Барвінок» (1945-1947), головою комісії дитячої літератури у Спільці письменників України та входила до редколегії «Дитвидаву», чимало перекладала з французької, польської, російської та інших мов. У 1972 поетеса стала першим лавреатом премії імені Лесі Українки за п'єсу «Перший крок» та драматичну поему «Троянові діти». До того ж, письменниця є авторкою чи не найкращого в українській літературі поетичного переспіву «Слова о полку Ігоревім».

Окреме місце в житті письменниці посідала педагогіка. Маючи педагогічну освіту, Наталя Львівна певний час викладала у школі в селі Старий Люботин на Харківщині. Роки вчителювання та педагогічний досвід не минули безслідно для творчої особистості. У 1933 Наталя Забіла укладає для молодших школярів «Читанку» для другого класу, 1939 – «Читанку» для третього класу. У 1945 у видавництві «Радянська школа» виходить її «Читанка» для першого класу у співавторстві з Марією

Пригарою. Ці підручники користувалися популярністю серед учителів і перевидавалися кілька разів.

Померла Наталя Забіла 6 лютого 1985 р. у Києві у віці 82 років. Похована на Байковому цвинтарі.

**170 років від дня народження
Григорія Цеглинського (1853-1912),
українського педагога, письменника,
громадського діяча**

Народився Григорій Цеглинський 9 березня 1853 в Калуші. Початкову освіту отримав у Коломиї. Продовжував навчання у вищих класах Станіславської (тепер Івано-Франківськ) гімназії. Тут його учителем був відомий український лексикограф Євген Желехівський, котрий своїми уроками з української мови і літератури великою мірою причинився до розвитку зацікавленню юнака рідною словесністю. Далі студіював українську та класичну філологію на філософському факультеті Віденського університету. По його закінченні (1879) учителював в Академічній гімназії у Львові, розпочав громадську та літературну діяльність, працював у культурно-освітніх товариствах, укладав шкільні підручники для гімназії. Упродовж 1882–1888 був референтом театру «Української Бесіди» товариства «Руська бесіда» у Львові.

З 1887 до 1895 – керівник паралельних українських класів при польській гімназії у Перемишлі. З 1895, коли таких класів стало вісім, і до 1910 – директор новоствореної Державної Української чоловічої гімназії, де сам викладав класичні мови (латинську і грецьку), а також українську мову і літературу. Викладач цієї гімназії, професор Олекса Ярема, так висловив свій погляд на педагогічну діяльність директора: «Досконалити розум, сталити характер, а в серцях своїх учнів розпалювати негасний вогонь великої ідеї – ось програма виховної діяльності Г. Цеглинського». Згодом Григорій Цеглинський створив «Український Інститут для дівчат у Перемишлі» (1905) та «Селянську Бурсу ім. М. Шашкевича» (1907).

Діяльна особистість і неперсичний організаторський хист Г. Цеглинського проявився і в різних ділянках громадсько-культурного життя Перемишля. Він був серед керівництва перемишльської філії «Просвіти», одним із організаторів місцевих фінансових і кооперативно-економічних установ – «Віра» (1894), «Українські щадниці» (ощадна каса) (1906), брав активну участь у діяльності «Народного дому» та інших товариств і громадських організацій.

Як педагог-практик і теоретик Цеглинський був добре обізнаним у проблемах тогочасного шкільництва, тому не міг не торкнутися цього питання і у своїй драматичній творчості. Глибоко занепокоєний важким становищем, він приділяв велику увагу проблемі виховання молоді української інтелігенції – освіченої, моральної і патріотично налаштованої. Вважав, що для українського руху важливим є розвиток шкільної освіти

Закінчення на с. 20

Закінчення. Початок на с. 19

для жінок і відобразив цю проблему у п'єсі «Торгівля жемчугами» (1895).

Від 1907 Г. Цеглинський жив у Відні, де був послом від Перемишля у парламенті. Помер у Відні 23 жовтня 1912. Його тіло перевезли до Перемишля і поховали на місцевому українському цвинтарі 27 жовтня 1912.

**180 років від дня народження
Оліана Целевича (1843-1892), українського історика, педагога**

Юліан Андрійович Целевич народився 23 березня 1843 у с. Павелче Станіславського району (нині с. Павлівка Тисменицького району Івано-Франківської області) у сім'ї священника. Закінчив Станіславську гімназію (1853-1861), Львівську духовну семінарію (1861-1865), продовжив навчання у Львівському (1865) та Віденському (1866-1868) університетах. Разом з А. Вахнянином заснував у Відні перше українське студентське товариство «Січ». Закінчивши Віденський університет, склав випускні іспити за кваліфікацією філософа і екзамен на вчителя історії та географії, працював заступником учителя у 2-й державній гімназії Львова (1869).

1871 Ю. Целевич переїхав до Станіслава, де зайняв посаду вчителя гімназії, на якій працював до 1875. З 1876 – учитель

історії та географії Академічної гімназії у Львові. Учитель гімназії І. Громницький подавав таку характеристику Ю.Целевичу як педагогу: «Відданий цілою душею науці, зумів світлий цей учитель і знаменитий педагог на лекціях своїх скупчувати увагу молоді до свого предмету і будити в ній охоту до науки того предмету, так лиш рідко який і то хіба крайньо недбалий не виказував у нього поступу у науці».

Активний діяч українського національно-культурного відродження. Член Товариства «Просвіти» з початку його заснування (1868), у 1880-1884 – голова товариства, член «Рідної школи» та Українського педагогічного товариства. У березні 1892, коли Товариство імені Тараса Шевченка реорганізувалося в наукове, обраний головою НТШ. Перший упорядник наукового видання «Записки НТШ», яке мало авторитет не лише в Галичині, але й у всій Європі.

Залишив по собі багатогранну творчу спадщину. Будучи дослідником за покликанням, він спрямував свою наукову діяльність на вивчення окремих аспектів історії Галичини та Закарпатської України в контексті загальноукраїнського історичного процесу. Серед найважливіших праць: «Децо за поселення Угорської України русинами і за унію церкви православної угорських русинів з Римом» (1868), «Опришки» (1882-1891), «Облога міста Львова в р. 1672» (1883), «Історія Скиту Манявського» (1887). Автор українських підручників, зокрема «Учебника всемирної історії для вищих шкіл» (1893). До останніх днів життя працював над підручником з історії України для середніх шкіл.

Раптово помер 24 грудня 1892 на 49-му році життя. Похований

у Львові на Личаківському цвинтарі.

**150 років від дня народження
Едуарда Клапареда (Edouard Claparède; 1873-1940), швейцарського психолога, одного із піонерів дитячої психології, педагога**

Едуард Клапаред народився 24 березня 1873 в Женеві. 1892 закінчив Університет Женеві, отримавши ступінь бакалавра, а 1897 захистив дисертацію на ступінь доктора медицини. Впродовж року займався клінічною та експериментальною роботою в госпіталі Сальпетрієр у Парижі. Після студювання природничих наук і медицини присвятив себе психології, яку вивчав у Теодора Флурнуа.

У 1901 Е. Клапаред і Т. Флурнуа заснували журнал «Психологічний архів» («Archives de Psychologie»), редактором якого Е. Клапаред залишався до кінця життя. Клапаред зробив вагомий внесок у міжнародне співробітництво психологів завдяки діяльності Міжнародного психологічного конгресу. У 1908 він брав участь у першому Міжнародному психоаналітичному конгресі в Зальцбурзі, а в 1912 особисто познайомився із Зигмундом Фройдом.

У 1912 Е. Клапаред заснував Інститут Руссо, задуманий ним як центр інноваційних досліджень і практичних розробок у сфері освіти. Вчений займався проблемами експериментальної психології (особливо

проблемами сну), клінічною неврологією, зоопсихологією; згодом зосередився на проблемах психічного розвитку дитини. Найвідоміша праця Е. Клапареда «Психологія дитини та експериментальна педагогіка» (1905) була перекладена десятима мовами. Він запропонував розділити дитячу психологію на прикладну і теоретичну, вважаючи, що в них різне коло проблем. Завданням теоретичної дитячої психології вчений вважав дослідження законів психічного життя та етапів психічного розвитку дітей, а прикладну дитячу психологію поділяв на психогностику і психотехніку. Психогностика мала на меті діагностику, вимірювання психічного розвитку дітей, а психотехніка була спрямована на розроблення методів навчання і виховання.

Вважаючи, що психічний розвиток не потребує додаткових стимулів чи чинників, які б його підштовхували, Е. Клапаред розвивав ідею про саморозвиток, саморозгортання тих задатків, що існують у дитини вже при народженні. Механізмами цього саморозвитку є гра та наслідування. Дослідник (як пізніше і його учень Жан Піаже) фактично ототожнював розвиток мислення з психічним розвитком, а тому критерієм поділу дитинства на періоди для нього слугував перехід від одного виду мислення до іншого.

Мета освітньої концепції Клапареда – «поставити дитину в центр навчальних програм і методів викладання». Вчений наголошував: «...нам потрібні методи й програми, що обертаються навколо дитини, а не дитина, що абияк обертається навколо програм, складених без урахування її потреб та інтересів».

Помер Едуард Клапаред 29 вересня 1940 в Женеві.